

Moderne ritualer

Om forvandlingen af det overflødige menneske til overskudsmennesket

De tidligste liberalister beskrev et idealsamfund, hvor individet kun har retsstatus, for så vidt det ejer noget eller udfylder en af minimalstatens funktioner. Og fordi alt her er distribueret under den private og minimale stats ejendomsret, så fødes nogle uden at have noget eller udsigt til at få det. Ikke alle har et minimum af sociale og borgerlige rettigheder her.

De hvide uformuende, Amerikas oprindelige befolkning og de afrikanere, som bl.a. liberalisten John Locke blev rig af at gøre til slaver, havde i det gryende moderne og økonomisk nytteoptimerende samfund ingen rettigheder. Som primitive vilde, sorte eller uformuende med ingen eller kun ringe forståelse for den retsorden, der var baseret på den hvide mands ejendomsret, var disse enten overflødige eller reduceret til ejendom.

I dag er dem med formue også de frieste af alle. Hvis et eksemplar af menneskearten først er blevet storbesidder et sted i verdenssamfundet, kan det frit slå sig ned over alt på kloden, i modsætning til den besiddelsesløse borger, der mange steder ikke engang har de mest basale sociale og borgerlige rettigheder. I Danmark er der fx kun betinget sikkerhed for et minimum af underhold. Kun hvis den uden indtægt eller formue kan føre bevis for sin vilje eller manglende evne til at gøre sig nyttig på arbejdsmarkedet, har denne ret til et minimum af underhold.

Staten fører sindelagskontrol. Den definerer arbitrært, hvad den godtager som bevis på borgerens sande vilje til at gøre sig nyttig. Men da sindet af princip er utilgængeligt for andre end sig selv, så får staten aldrig sit bevis. Den arbejdsløse slipper derfor heller aldrig for mistænkeliggørelsen.

Ca. 14 % af jordens befolkning lægger beslag på ca. 80 % af jordens begrænsede ressourcer. Det der tilhører den ene er ikke den andens, og mere til den ene betyder mindre til den anden. Den skæve fordeling af de begrænsede goder legitimeres med henvisning til en økonomisk rationalitet, der så dagens lys ved det feudale samfunds afslutning. Siden har forestillingerne om den økonomiske vækst fungeret som legitimeringen af uligheden. Det påstås, at kapitalkoncentrationen i hænderne på de få er nødvendig for på sigt at opnå en samlet højere velstand for alle, at den økonomiske vækst kan kompensere for den mangel, de forfordelte oplever, således at alle i sidste ende vil stå bedre ved at lade de besiddende investere deres ejendom i kapitaltvingende nytte- og afkastoptimeret produktion.

Denne økonomiske rationalitet har manifesteret sig i en grad, så det moderne samfund ikke er i stand til at se, at det samlet producerer mere mangel end det afskaffer, at der er naturlige grænser for vækst i produktion og forbrug og for, hvor mange vi kan være. Troen på uanet vækst forhindrer det moderne samfund i at se det selvdestruktive i sin egen adfærd. Man orienterer sig, som om væksten var løsningen på de problemer, den skaber og den mangel, den tager udgangspunkt i.

Kan det betale sig at tænke økonomisk, kan man så spørge den, der tror på væksten som løsningen på alle problemer om. Men så bliver den troende nødt til at reflektere over sin egen rationalitet/tro. Og når der virkelig reflekteres over troen, kan det ikke udelukkes, at der opstår indsigt i grænserne for troens og dens iboende rationalitets gyldighed.

Den rituelle tilknytning til lønarbejdsinstitutionen er med til at afgøre, om borgeren kan få løn eller anden form for social overførselsindkomst.

Mange er ude af stand til at lave noget, som der er efterspørgsel på i liberal forstand. Og den økonomiske vækst, som alle er tvunget til at gå ind for, er på mange måder lige så destruktiv, som den er konstruktiv.

I mange år har der været større behov for fast arbejde, end efter det der kan produceres og afsættes på markedet. De mest kreative sider hos mennesket centrerer sig om at finde påskud for at skrive en faktura eller definere lovsikret lønkrav. De mange ansatte i reklameindustrien, i de private og offentlige beskæftigelsesfremmende og terapeutiske institutioner laver ikke andet end at opfinde grunde til at kalde sig nyttig. Behovet for at være efterspurgt tilfredsstilles ikke på markedet.

Hele den efterspørgselsfremmende industri lever af, at efterspørgslen på alt andet end fast arbejde er mindre end efterspørgslen på efterspørgslen.

I økonomisk terminologi kaldes efterspørgsel købekraft, penge, og økonomerne ved, at den egentlige købekraft flyder oven på den egentlige kapital, det begrænsede omfang af reelt livsgrundlag. Købekraften er det, de fleste render efter,

selv om pengenes omsætningen aldrig har været andet end en lille krusning i overfladen, som hverken gør verden større eller mindre.

Begæret efter købekraft driver økonomien. Og for at vinde den, må man være efterspurgt. Jo mere efterspurgt man er, des mere værdifuld er man i økonomisk forstand. Prisen siger heldigvis ikke alt om alt.

De sandt formuende løber ikke. De fører husholdning, og ved at det mest er prisen, der går op og ned. Det er de andre, der render efter nationalproduktet, og som har så travlt med at gøre sig efterspurgt.

X-factor og Talent 2008 er vor tids gudstjeneste. Behovet for at være efterspurgt i sine medmenneskers øjne er ritualets og den kommercielle drivkraft. De udtryk, der falder her, er primært skabt ud af behovet for at være på, være efterspurgt. Det kan to millioner par øjne måske også se. Men hvis de vil det stærke udtryk, skal de gå efter det, der ikke bæres af konkurrencemomentet. Det stærke udtryk lever ikke ved kvantiteten af seere og stemmer.

Behovet for at være til i hinandens øjne er et socialt grundvilkår. Det kan ikke udtrykkes for stærkt. Men underholdningsindustrien øver rovdrift på det. Konkurrencemomentet træder ritueli i stedet for de stærke udtryk. Underholdning må ikke være for påtrængende.

Urmennesket opfandt oprindeligt ritualerne for at fortrænge angsten for det fremmede. I dag er de frie kapitalister og bevidst arbejdssky det fremmede. Kapitalisterne, der har købekraft nok til selv at definere sine behov, er lige glade med de moderne ritualer, lige som de få uformuende, der med dødsforagt benægter at meningen i livet er lønarbejde. De sidste kan bekæmpes. De første har retten på sin side og behøver ikke frygte hverken rituel eller reel konkurrence.

Det ved arbejdsministeren, og finder derfor på det ene syge beskæftigelsesfremmende initiativ efter det andet, ind til alle andre end de sandt frie har underkastet sig ritualet og bekendt sig til trossætningen: "Vi mener af hele vort hjerte, at meningen i tilværelsen er at gøre sig nyttig". Han ved, at enhver kan sige det, selv om det er løgn. Luften er forpestet.

Paradokset er, at arbejdsløsheden er en logisk umulighed, hvor meningen med livet er arbejde. For så længe der er arbejdsløshed, kan man arbejde på at afskaffe arbejdsløsheden. Det gør de så, dem der administrerer og bekæmper arbejdsløsheden, forvalter og fordeler de sociale overførselsindkomster.

Hvis man turde indrømme betydningen af ordet overflødig, og hvis man tog alle de overflødige, puttede dem i en sæk sammen med alle dem, der helt overflødigt forpester de overflødiges liv, kaldte det i sækken for overskud og fordelte det demokratisk, så ville man være kommet den ultimative meningsfuldhed nærmere.

Det giver mening at fremme dette overskud og forstå det som del af løsningen på den mangel, den skæve fordeling har ført til. Beskedenhed, sparsommelighed og en retfærdig fordeling af det nødvendige arbejde og dets nødvendige frugter kunne træde i stedet for den destruktiv dyrkelse af vækst for vækstens skyld.

En bæredygtig verden forudsætter de kvalificerede distinktioner mellem overflødig, meningsfuld og nødvendig produktion. Ritualerne, der har ophøjet den kvantitative vækst til guddom, tåler ikke disse distinktioner.

De sande overskudsmennesker kender deres egen sanselighed, som ikke er behersket af offerritualer, lige som de arbejdsløse ved, at der ikke er noget magi i de vilkår, staten byder dem.

(artiklen blev bragt som kronik i Dagbladet Information d.18/1-08. under en anden titel:

<http://www.information.dk/177378>

evt. kommentarer til artiklen kan lægges ind under den på avisen ved at klikke på stien og skrive sin kommentar til den på netsiden på avisen)